

БЪЛГАРСКО СПИСАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ
БРОЙ 1
2014

BULGARIAN JOURNAL OF EDUCATION
VOLUME 1
2014

ПРОГРАМНА АКРЕДИТАЦИЯ НА СПЕЦИАЛНОСТ „ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ“: НАЦИОНАЛЕН И МЕЖДУНАРОДЕН ОПИТ

ДЕНИЦА ГОРЧИЛОВА

Denitsa Gorchilova. ACCREDITATION OF PUBLIC ADMINISTRATION
PROGRAMS: BULGARIAN VS. INTERNATIONAL PRACTICES

***Abstract:** The last two decades saw the creation of the joint European Higher Education Area. The free movement of students and academic staff raised the question about the curricula compatibility. One of the best ways to compare the program content is to apply for international accreditation. That document analyses the different approaches and practices of some of the European accreditation agencies and tries to assess the commensurability of various Bulgarian public administration programs to the international standards and criteria.*

***Ключови думи:** програмна акредитация, публична администрация, Национална агенция за оценяване и акредитация, Европейска асоциация за акредитация по публична администрация*

***Keywords:** program accreditation, public administration, National Evaluation and Accreditation Agency, European Association for Public Administration Accreditation*

Обучението по публична администрация в бакалавърска и магистърска степен безспорно формира компетенциите на хората, които впоследствие ще отговарят за функционирането на структурите на съвременната демократична държава. Стремещт да се осигури постоянно ниво на качеството, без да се нарушава многообразието от съществуващите подходи за обучение в различните европейски страни, намира израз в разработените стандарти и критерии за **акредитиране**.

Принципите, на които се извършва както националната, така и международната акредитация, са сходни – обикновено тя се прави за определен срок от време, по предварително оповестена и ясна система от критерии, дава се от специализиран орган (изграден на професионален принцип или създаден от държавата) и става въз основа на самооценка от страна на кандидатстващата институция или програма.

Самооценката е полезна, когато:

- Внимателно изработените стандарти дават добра основа на създателите на различните учебни програми да обмислят внимателно стратегическия си избор и да направят преглед на цялостното състояние на обучението. В центъра на самооценката са поставени знанията и уменията, които трябва да получи обучаващият се в съответната степен и критериите за акредитация насочват анализа в тази насока.
- Процесът на вътрешен преглед дава възможност и за отстраняване на някои пропуски в поддържането на документацията, за набелязване на насоки за промени в цялостната визия и мисия на програмата, за отсяване на постиженията и пропуските във функционирането на обучителните, научно-изследователски и административни процеси.
- Наличието на график на акредитиращите органи подпомага планирането на самооценката и на визитите на акредитационните комисии. Те могат да бъдат съобразени с графика на учебния процес, ангажиментите на академичния състав и на представителите на заинтересованите групи, които ще бъдат участници в процеса.

Принципната задача на **акредитационните агенции** може да бъде разкрита на няколко нива. На първо място те задават **критериите**, на които трябва да отговарят образователните институции, техните филиали и основни звена при своето откриване, функциониране или преобразуване (т.нар. институционална акредитация). Стандарти се разработват и за обучителния процес по професионални направления и специалности, в докторската степен, за дистанционното обучение (програмна акредитация). Чрез тях се гарантира получаването от страна на обучаваните на необходимия пакет от знания, умения и мотивация за успешно справяне с избраната бъдеща професия. Втората основна задача на акредитационните агенции е осъществяването на **преглед и оценка** на проекти за нови или на съществуващи образователни институции и програми, за да се прецени тяхното съответствие на законовите разпоредби и заложените стандарти и да се даде преценка за възможността за осигуряване на качествен обучителен или научно-изследователски процес. На трето място е **следакредитационният контрол**, чрез който може да бъде проследено развитието на акредитираните институции и програми и да се планира поддържане и повишаване на нивото им.

Целта на настоящия анализ е да представи накратко стандартите на няколко от най-важните акредитационни органи, които действат в областта на обучението по публична администрация; да изведе сходствата и различията; да потърси възможности за усъвършенстване на българската

практика и да направи апробация на учебното съдържание на достъпни в интернет български бакалавърски и магистърски програми спрямо международните параметри.

1. Националната агенция по оценяване и акредитация и обучението по „Публична администрация“

Акредитирането на висшите училища и предлаганите от тях програми в различни образователни и научни степени се наложи в българската практика през последното десетилетие. Националната агенция по оценяване и акредитация (НАОА) функционира като специализиран държавен орган за контрол на качеството на работата на университетите¹ от 2004 год. Чрез институционалната акредитация НАОА реално дава право на университетите да осъществяват дейността си, а с присъжданите оценки – между „много добра“ и „незадоволителна“ – разрешение или отказ за обучението по отделни направления и специалности за различен период от време.

Акредитацията на учебни програми може да стане по два повода – при внасянето на проект за обучение по ново за висшето училище професионално направление (или специалност) и при периодично осъществяваната програмна акредитация на професионални направления. Анализът в следващата част на текста ще бъде посветен единствено на критериите за **програмна акредитация**, тъй като в България обучението в бакалавърска и магистърска степени по публична администрация вече е с достатъчно дълги традиции и се предлага в повечето големи висши училища.

Използваната система от критерии и при двата типа неинституционална акредитация е сходна². Основните области, в които се прави самооценка, а след това и цифрова и експертна преценка, касаят (1) образователната дейност, (2) научно-изследователската дейност, (3) управлението на образователния процес и (4) конкурентоспособността на съответната програма или обучението в дадено професионално направление. При проектите за откриване на обучение по-голяма тежест естествено имат намеренията и мотивите за стартиране, като се търси дали поставените образователни цели са обществено приемливи и дали е налице реална потребност от разкриването на нови програми.

Поради факта, че процесът на програмна акредитация е достатъчно добре познат на академичния състав в българските висши училища, тук ще коментираме само някои аспекти от прилаганата система от критерии.

¹ Чл. 11 от Закон за висшето образование, Обн., ДВ, бр. 112 от 27.12.1995 г., изм., бр. 68 от 02.08.2013 г.

² Вж. по-подробно *Критерии за оценяване на проекти за откриване на професионално направление*, НАОА, С., 2012, http://www.neaa.government.bg/assets/cms/File/Crit_Projects_PN&RP-2005_07.pdf и *Критериална система за програмна акредитация на професионални направления и специалности от регулираните професии*, НАОА, С., 2011, http://www.neaa.government.bg/Kriterii_za_ocenqvane_i_akreditacij/Kriterialna-sistema-za-PA_Dec-2011.pdf

На първо място, по отношение на самооценката на **образователната дейност**, прави впечатление следното:

- ✓ Обучението се оценява за съответствие с мисията, визията и целите на висшето училище. От друга страна, мястото на реализация на този критерий, е учебната документация. По този начин образователна мисия се търси на макро и микро ниво: университет и учебна документация на учебна програма, а липсва междинното ниво – мисия, цели и задачи на обучаващата катедра. Възможността катедрите да имат свои програмни документи и заявления реално е пренебрегната.
- ✓ Положителен аспект е изискването учебната документация да бъде периодично разглеждана, като под внимание се вземат мненията на студенти и на потребителите на кадри. Същевременно прекаленото поставяне на тежестта върху практическите изисквания и търсенето на пълно съответствие със сходни европейски специалности може да обезличи конкретната учебна програма и да ограничи възможността за пълноценно разгръщане на теоретичните аспекти на преподаването съдържание.
- ✓ По отношение на осигурения преподавателски състав се търсят съвсем конкретни количествени параметри (дял на хабилитирани преподаватели на основен трудов договор и тяхната средна възраст). Не е предвидена възможността лица, които не съответстват напълно на тези изисквания, но компенсират със своя практически опит, международен престиж или преподавателски умения, да допълват палитрата на работещия за програмата академичен състав и да бъдат оценени в критерия.
- ✓ Ненужно е за специалности като „Публична администрация“, които не използват в обучителния процес лаборатории или други специални материално-технически средства, да доказват наличието на собствена материална база. Очевидно е, че те използват изцяло материалната база на висшето училище и ако тя е получила висока оценка при институционалната акредитация, съвсем логично е тази оценка да бъде прехвърлена автоматично при програмната акредитация. В случаи, когато дадена катедра е осигурила собствена допълнителна материално-техническа или информационна база, това може да се разглежда като бонус.
- ✓ Използваната формулировка за прилагане на „съвременни методи на преподаване и оценяване“ оставя възможност за

много широка трактовка. Едва ли ползването на презентации вече може да бъде смятано за постижение. Много по-голяма тежест трябва да бъде дадена на „обучение на обучители“ – семинари за споделяне на опит, „открити уроци“, методически конференции и др. подобни. Критериите за самооценка в тази част би трябвало да бъдат доста по-ясно разписани и тясно обвързани с възможностите, предлагани от новите информационни и комуникационни технологии.

Втората голяма група критерии се отнася до *научно-изследователската работа*, осъществявана от академичния състав, студентите и докторантите. Тук се анализират както участията в национални и международни проекти, така и публикационната активност. Дискусионен въпрос (който може да бъде проследен и при критериите за самооценка на докторантското обучение) по отношение на младите изследователи е дали да им бъде осигурено самостоятелно „поле“ за публикации и изследвания. Според мнението на автора далеч по-полезно е съизмерването с по-опитни колеги и включването на студенти и докторанти в работата по проекти, в провеждането на научни форуми и осигуряването на възможност за публикуване на резултатите от техни изследвания в престижни научни издания. Съвременните технологии позволяват практически при нулеви разходи да бъдат публикувани всякакви текстове и при липсата на редакционна колегия количеството на публикациите престава да бъде реален критерий. Стимул за качествена научно-изследователска работа може да има единствено при съблюдаването на строги изисквания за оповестяването на резултати от научно-изследователската работа. Успоредно с това по този начин се гарантира и изискването за защита на интелектуалната собственост и авторските права.

Третият критерий се отнася до *управлението на образователния процес* и основно оценява наличието на система за управление на качеството. Доколкото това отново е присъща на висшето училище функция, единственото което обучаващото звено може да направи е да докаже придържане към разработените правила и вътрешни стандарти. Институционалната акредитация детайлно анализира системите за управление на качеството и повтарянето на този елемент от анализа на ниво професионално направление или акредитирана програма до голяма степен остава безпредметно.

По-интересен за катедрите аспект тук е поддържането на контакт със завършилите студенти и с реални или потенциални работодателски организации. В областта на публичната администрация това най-често са структури на държавната, регионалната и местната администрация,

формирования на неправителствения сектор и по-рядко бизнес-организации. По силата на чл.32 от Закона за висшето образование единствено ректорът представлява висшето училище и това не дава възможност на катедрите сами да формализират отношенията си с партньорски организации чрез подписването на договори. Така изграждането на трайни взаимоотношения със заинтересовани групи остава на ниво неформални контакти или налага по-продължителен процес по институционализиране на създадените връзки. Това от своя страна затруднява проследяването на реализацията на абсолвентите, както и създаването на бази данни за техния професионален път след завършването.

Най-податлива на интерпретации е четвъртата акредитирана сфера на дейност – *конкурентоспособността на обучението*. Търсените „съвременни модели за поддържане на актуалност на обучението“ реално са сведени до уменията за търсене в интернет на публикувани учебни планове и анотации на учебни дисциплини. Интересно е разписана и т.нар. „култура на нововъведения“. Тя се разбира като използване на литературни източници, издадени в последните 5 години; мултимедийни форми на обучение; включване на резултати от научни изследвания в обучението.

Като цяло при акредитацията и/или обновяването на учебното съдържание в нашата страна твърде много внимание се отделя на съизмерването с аналогични специалности в европейски или водещи световни университети. Напълно естествен е стремежът да се следи развитието на преподаването в конкретна област, но често националната специфика не предполага уеднаквяване на учебното съдържание. Нещо повече: историческите традиции, нормативната база в конкретната държава, нивата на разделение на публичната администрация, особеностите във финансовото управление – всичко това може да направи една учебна програма с оригинално учебно съдържание далеч по-ценна от друга, която е синхронизирана с разпространени европейски практики. При акредитирането на моделите за поддържане на актуалност на обучението въобще не е заложен механизъм, отчитащ националните или университетски традиции в обучението на бакалавърско или магистърско ниво.

Актуалността на учебния материал се измерва и чрез „достатъчен дял на учебните курсове, създадени през последните 3 години“. Какво означава „достатъчен дял“, защо е необходимо да се търси изпълнението на подобен критерий при относително нови учебни програми (създадени в последните 2-3 години), по какъв начин се планира темп на обновяване при наличието на административни ограничения за непрекъснато напасване на учебните планове с новости в практиката или с настъпили

промени в кадровото осигуряване – всички тези въпроси са оставени на добрата воля и тълкуване от страна на участниците в акредитационните комисии.

В обобщение, се налагат няколко основни извода от акредитационната практика в България:

- На първо място, *ограничената автономност на катедрите* като обучаващи звена не позволява разгръщането на широк набор от специфики – самостоятелни заявления за мисия и визия, напълно отделен като съдържание учебен план (акредитацията по професионални направления предполага унифициране на учебното съдържание в първите семестри от обучението), финансова автономност, поддържане на уникална материална база и др.
- Част от дискутираните критерии са *твърде широки*, очевидно за да служат за акредитиране на съществуващите най-различни професионални направления. Но това поставя на изпитание конкретни бакалавърски или магистърски програми, на които се налага да търсят „творчески“ идеи за доказване за наличие на изискваните специфики.
- Използваните скали за оценка *рядко са ясни и обективни*. Измерители като „значителен“, „съществен“, „достатъчен“ са изключително податливи на интерпретации. Създаването на минимални прагове и дори на матрици за таблична оценка по колкото е възможно по-голяма част от оценяваните сфери ще позволи самооценката да послужи и за избистряне на стратегически цели за следващи периоди и за съизмерване между конкуриращи се специалности.
- Въпрос на допълнителна експертна работа е конкретизирането на заложените числови измерители в *съответствие в характеристиките на отделните професионални направления и специалностите в тях*. Наличието на единна система от критерии позволява извършването на сравнителен анализ на работата на отделните висши училища, но затруднява отразяването на специфични особености в традициите, професионалните изисквания, теоретичните основи и характеристиките на преподаването в конкретния университет.

Към м.май 2014 год. НАОА е акредитирала **обучение по публична администрация** в общо 15 български университета. В бургаския университет „Професор д-р Асен Златаров“ магистратурата е наречена „Администрация и управление в публичния сектор“, а в Нов български университет бакалавърското обучение е по „Администрация и

управление“, а магистърското – по „Публичен мениджмънт“. По-различен е подходът във Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, където бакалавърската програма „Публична администрация и мениджмънт“ е със специализации „Съдебна администрация“ и „Административен мениджмънт“, а магистратурата е смесена: „Публична / Бизнес администрация и мениджмънт – Европейска администрация“.

С напълно идентично наименование (Публична администрация) се предлагат бакалавърски и магистърски програми в 13 университета. Тяхното разпределение по степени е представено в таблица 1. Преобладаващата част от университетите, предлагащи обучение по публична администрация, са избрали да направят публични учебните планове за специалността в различните образователни степени чрез качването им на своите сайтове. В някои случаи става въпрос за пълен достъп до съдържанието на учебния план и дори до анотации на включените в него учебни дисциплини, в други информацията присъства синтезирано в кандидат-студентски справочници и може да бъде допълнена чрез разглеждане на учебните графици.

Таблица 1. Акредитирани програми по „Публична администрация“ към май 2014 год.

№	Университет	Бакалавърска степен	Магистърска степен
1	Академия на МВР – София		☒
2	Бургаски свободен университет	☒	☒
3	Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“	☒	☒
4	Икономически университет – Варна	☒	☒
5	Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“		☒
6	Русенски университет „Ангел Кънчев“	☒	
7	Софийски университет „Св. Климент Охридски“	☒	☒
8	Стопанска академия „Димитър Ценов“	☒	☒
9	Технически университет – Габрово	☒	☒
10	Технически университет – София	☒	☒
11	Университет за национално и световно стопанство	☒	☒
12	Югозападен университет „Неофит Рилски“	☒	

Източник: авторово изследване по данни от <http://www.mon.bg/?go=page&pageId=8&subpageId=167>

На таблица 1 със заштрихован символ са представени достъпните учебни планове – 70% от акредитираните бакалавърски програми и 60% от магистърските. В четвъртата част на изследването те ще бъдат обект на частичен анализ за степента им на съответствие с утвърдените международни стандарти за обучение по публична администрация.

2. Стандарти за превъзходство в обучението и тренинга по публична администрация

През 2005 год. отделът „Публична администрация и управление на развитието“ (Division of Public Administration and Development Management – DPADM) към департамент „Икономически и социални въпроси“ на ООН излъчва работна група, която да подготви в сътрудничество с Международната асоциация на училищата и институтите по публична администрация (International Association of Schools and Institutes of Administration – IASIA) стандарти за определяне на висококачественото обучение в областта на публичната администрация. Тяхната цел е да подпомогнат организациите, предлагащи бакалавърски, магистърски и докторски програми, както и извършващи обучение, тренинг, квалификация и преквалификация по публична администрация при поставянето на цели, свързани с подготовката на кадри за публичния сектор, държавната служба и органите на администрацията, както и да им осигури стандарти, спрямо които да съизмерват представянето си.

Процесът на международно консултиране, съвместна дейност и апробиране довежда до дефинирането на **осем стандарта за превъзходство**³:

1. **Посветеност на службата на обществото.** Като определящи за академичния състав и администрирането на програмите се извежда пълната отдаденост на обществения интерес и работата по изграждането на демократични институции.
2. **Защита на обществените ценности.** За да защитят на практика своята посветеност на обществения интерес, всички свързани със съответната програма (преподаватели, служители, хора от практиката, администратори и т.н.) налагат във всеки аспект от функционирането ѝ култура на участието, посветеността, отговорността и отчетността пред всички заинтересовани групи и организации. Обучаваните получават нагледен пример за високо качество на обществената служба както чрез вида на педагогическата работа, така и чрез личен пример на всички, работещи в програмата.

³ <http://www.unpan.org/DPADM/StandardsCharters/StandardsofExcellenceforPAEducationTraining>

3. **Комбиниране на знания, практика и служене на общността.** Публичната администрация е приложна наука и поради това съдържанието на програмите трябва ясно да комбинира теорията и практиката. Академичният състав, студентите и администриращите програмата трябва да бъдат активно ангажирани през процеса на обучение с общностите, в които то се провежда – от най-малките села или квартали до глобалното общество.
4. **От централно значение е академичният състав.** Качеството и отдадеността на работата на академичния състав предопределят напълно постигането на целите на конкретната програма. Преподаването и изследователската работа трябва да се осъществяват при спазване на най-високи стандарти за качество. В допълнение академичният състав трябва да се отличава с авторитет и отговорно приемане на заложените критерии. Очаква се, че заплащането на преподавателите ще бъде такова, че да им позволява изцяло да се посветят на дадената програма, а типичното съотношение за натовареност да бъде 20 студенти на един преподавател. Всеки отделен член на обучаващия екип трябва да води не повече от два академични курса на календарна година, за да има достатъчно време за изследвания, повишаване на квалификацията си, административна работа и обществени ангажименти.
5. **Ядро на програмата е културата на включване.** Постигането на превъзходство е невъзможно без непоколебимото приемане на разнообразието от идеи, култури, демографски и етнически общности. Това трябва да става както на ниво програма, така и от всяка отделна личност.
6. **Учебно съдържание, което е целенасочено и отговорно.** Принципна цел на обучението по публична администрация е да се подготвят хора, които да допринасят в позитивен план за обществото като цяло и по-конкретно – за организациите, в които (ще) работят. Това налага непрестанна комуникация между академичната общност и структурите на публичната администрация за изграждане на адекватно на потребностите на практиката учебно съдържание.
7. **От критично значение са адекватните ресурси.** Постигането на съвършенство в обучението по публична администрация не е възможно без адекватното му ресурсно осигуряване. Става въпрос за учебни аудитории, библиотеки, спортни съоръжения, технологии за обслужване на студентите. Финансирането трябва да е достатъчно за поддръжката на академичен състав с пълна заетост, за осъществяване на научно-изследователска дейност, организиране и

участие в научни прояви, индивидуални кабинети за всеки преподавател и т.н.

8. **Баланс между сътрудничество и конкуренция.** Двата процеса трябва да протичат на всички нива между академичния състав, администраторите на програмата и обучаваните студенти. От една страна те трябва да имат чувство за споделени ценности и мисия, а от друга – стремежа да бъдат най-добрите като покриват и дори надхвърлят стандартите за представяне в своите области.

За измерване на придържането към стандартите за съвършенство е разработена система от критерии, разделени в две категории – институционални и свързани с програмата. **Програмните критерии** от своя страна са групирани в четири клъстъра, чрез които се измерва приближаването до описаното в стандартите идеално състояние.

(1) Развитие и преглед на програмата:

1.1. Процес на развитие и преглед на програмата – как протича, дали и по какъв начин са включени всички заинтересовани страни.

1.2. Мисия и цели на програмата – направеният преглед на програмата трябва да доведе до набор от ясни и реалистични цели, вкл. целеви групи на програмата и активност на работата. Идеалният вариант е, когато целите са формулирани като получени от студентите компетентности (знания, умения и нагласи). Възможно е и формулиране на мисия на програмата.

1.3. Образователна стратегия – развива се на база на системата от мисия и цели, отнася се най-вече до баланса между теория и практика. Добре е да бъдат предвидени различни техники и методи за преподаване, всички те да бъдат максимално приближени до практиката („на базата на доказателства“). Ако програмата предвижда елементи на електронно обучение, те също трябва да бъдат внимателно премислени.

1.4. Дизайн на програмата – всичко споменато дотук трябва да бъде операционализирано в конкретни компоненти, график, задачи и форми на оценяване, предвидени в програмата.

1.5. Последователност и съгласуваност на програмата – програмата трябва да бъде структурирана така, че студентите да могат да се справят с поставените обучителни задачи и срокове. Трябва да става ясна връзката между цели, компетентности и елементи на програмата.

1.6. Академичен състав, осигуряващ програмата – това трябва да бъдат хора с академичен и практически опит. Те трябва да са активно ангажирани с изследователска работа, консултиране и доброволна дейност. В програмите по публична администрация (независимо дали става въпрос за университетско обучение или за тренинги и преквалификации) трябва да присъстват и хора от практиката.

1.7. Брой на преподавателите на основен трудов договор – зависи от мисията, мащаба и насочеността на програмата, но не трябва да спада под 4 души.

1.8. Научно-изследователска дейност – значителен процент от времето на преподавателите трябва да е посветен на изследвания или работа в общността.

1.9. Прием в програмата – процедурите по приема трябва да бъдат адекватни, прозрачни и честни, а критериите – публично оповестени.

(2) Съдържание на програмата:

2.1. Последователност и съгласуваност на програмата – съдържанието на програмата трябва да следва логично целите и образователната ѝ стратегия.

2.2. Ниво на програмата – учебното съдържание трябва да бъде адаптирано съобразно нивото на целевата група (бакалавър, магистър, преквалификация и т.н.).

2.3. Формални изисквания на програмата – съдържанието трябва да включва всички елементи, разписани в реквизитите за дадената степен.

2.4. Основа на програмата – съдържанието на програмата трябва да отразява най-новите концепции, теории и методи в областта. Доколкото е възможно, преподаваните методи, процедури и политики трябва да бъдат „базирани на доказателства“.

2.5. Интердисциплинарност – съдържанието на програмата трябва да отразява мултидисциплинарното поле на публичната администрация.

2.6. Практически опит – университетските програми трябва да са изградени по начин, чрез който предлагат на обучаваните структурирано натрупване на опит в публичния или нестопанския сектор.

2.7. Консултиране в общността – потребностите на публичните организации трябва да бъдат отразени в учебното съдържание вследствие на консултации и диалог.

2.8. Компоненти на учебното съдържание – като цяло то трябва да повишава компетентността на студентите, да развива техните ценности, знания и умения да се държат етично, ефективно и ефикасно, да третират хората като равни.

Има и други критерии, които могат да послужат за оценка на програмите по публична администрация, но от съществено значение е те да изграждат специалисти за публичния сектор с адекватни **демократични ценности**, уважение към човешките права, социално равенство, културно многообразие, прозрачност и отчетност, устойчиво развитие, гражданско включване. Задължителните **умения** за работещите в публичния сектор включват аналитично и критично мислене, справяне със сложността, несигурността и неяснотите, гъвкавост, работа в политическа среда, въвличане на обществени групи в постигането на цели, учене през целия живот. Студентите трябва да познават добре и

природата на публичния сектор, интернационализацията и глобализацията, баланса между централизация и децентрализация, въздействието на международните организации и споразумения, новите форми на комуникация и т.н.

(3) Управление на програмата

3.1. Отговорности за програмата – трябва да има налице ясна структура на отговорности към програмата.

3.2. Бюджет на програмата – определените финанси, персонал и материална база трябва да бъдат адекватни за постигането на целите на програмата.

3.3. Администрация на програмата, която трябва да бъде достатъчна за реализиране на целите на катедрата.

3.4. Прогрес на участниците – необходимо е да има яснота за напредъка на студентите като цяло и на всеки отделен обучаващ се.

3.5. Оценяване – постиженията на студентите трябва да бъдат оценявани спрямо придобитите от тях компетентности. Това трябва да става по предварително оповестени критерии и процедури, които да се прилагат последователно, а студентите да имат пълен достъп до тях.

3.6. Информация за програмата – студентите трябва да получават навременна и пълна информация за всичко, отнасящо се до програмата и обучението им.

3.7. Атестация на преподавателите – тя трябва да се прави редовно и на база представянето им.

3.8. Комуникация – важно е изграждането на комуникационна система между студенти, преподаватели и администратори на програмата.

3.9. Постоянство при предоставянето – ако един и същи курс се изнася от няколко преподаватели (хабилитирани или нехабилитирани), сходството на учебното съдържание трябва да бъде гарантирано.

3.10. Мониторинг и преглед на програмата – системата за мониторинг трябва да бъде постоянна, изчерпателна и итеративна. Тя трябва да обхваща отделните учебни курсове и програмата като цяло и да се осъществява с приноса на различни заинтересовани групи.

(4) Резултати/изпълнение на програмата

4.1. Система за измерване на резултатите, която трябва да е свързана с целите на програмата и ако е възможно, да включва бенчмаркинг.

4.2. Удовлетворение на студенти, завършили и работодатели, което да се измерва редовно.

4.3. Основна оперативна информация – брой студенти, покриване на целевата група, отпаднали, средно време за учене, успех и т.н.

4.4. Специфични цели. Ако има такива, за тях също трябва да бъде създадена и прилагана система за периодична оценка.

4.5. Бенчмаркинг на програмата спрямо подобни на нея, когато това е възможно.

4.6. Въздействие върху общността, което трябва да бъде следено и измервано съобразно мисията на програмата.

4.7. Финансови резултати – разходи на един студент, възвръщаемост на инвестициите (на време, усилия, средства).

4.8. Въздействие на програмата, оценено от организациите-работодатели. Резултатите от този анализ трябва да бъдат отразявани в учебното съдържание и организацията на програмата, за да се подобри нейната ефективност и да се реализира отговорността ѝ.

Акредитацията на висшите училища може да бъде възложена не само на специализиран държавен орган. Това решение е характерно за страни, в които държавата е по-активно въввлечена във финансирането и регулирането на системата на висшето образование. Налице са и практики акредитация да се дава от национални или международни професионални организации (често в сферата на техническите или инженерни специалности) или от **специализирани международни органи**. Именно последната възможност – за получаване на независима международна оценка и акредитация – е обект на изследване в следващата част на текста.

3. Критерии и процедури на Европейската асоциация за акредитация по публична администрация

Европейската асоциация за акредитация по публична администрация (European Association for Public Administration Accreditation – ЕАРАА) е създадена през 1999 год. Нейната основна задача е да налага и поддържа постоянно високо качество на академични програми в областта на публичната администрация (в тази група се причисляват бакалавърско, магистърско и докторско обучение по публична администрация, публични политики и публичен мениджмънт). За целта членовете на ЕАРАА: Европейската група за публична администрация (European Group for Public Administration – EGPA) и Мрежата на институти и училища по публична администрация в Централна и Източна Европа (Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe – NISPAcee) на напълно доброволен принцип разработват система от критерии, чрез която да промотират развитие на учебното съдържание, иновации и постигане на високо общоевропейско равнище на програмите по публична администрация. Асоциацията служи и като форум за обмен на мнения и идеи, за споделяне на опит и за набелязване на нови перспективи за развитие.

ЕАРАА акредитира четири типа програми по публична администрация:

- Бакалавърско ниво (3 или 4 годишно обучение);

- Магистърско ниво (1 или 2 години обучение);
- Програми, които комбинират бакалавърско и магистърско обучение (с продължителност 4 или 5 години);
- Програми за квалификация и преквалификация (1 или 2 години обучение).

Пълна акредитация могат да получат само програми, които имат минимум два випуска завършили студенти. Съществуват и две междинни форми на акредитиране: (1) **преакредитационен статус** получават програми, които имат студенти във всички години на обучението, но все още нямат два дипломирани випуска и (2) програми с напълно подготвен пакет учебна документация, които все още не приемат студенти. Последните получават статут на „**предварително одобрени**“ (peer-approved) и той е валиден докато програмата не започне да функционира нормално.

Асоциацията работи по стриктно определена годишна схема⁴:

1. До 1 януари се подават доклади-самооценка, съобразени с достъпен на сайта макет на системата от критерии за отделните програми.
2. В рамките на един месец след получаването на доклада-самооценка Акредитационната комисия го преглежда и ако е необходимо прави запитване за допълнителна информация. Комисията по акредитация се състои от трима представители на международната академична общност, като нито един от тях не може да бъде от страната, кандидатстваща за оценка.
3. На следващ етап, при посещението на място, към комисията се присъединяват студент (който не се обучава в съответната програма) и представител на организация-работодател от практиката (който не трябва да е завършил същата програма). Кандидатстващата програма предлага трима кандидати за представители на практиката и свързва ЕАРАА с национална студентска организация за номинирането на студент. Асоциацията прави подбор.
4. Определят се дати за посещение на място, които са в периода март-юни. Визитите продължават по два дни и съдържат срещи с представители на всякакви заинтересовани групи – мениджмънта на програмата, преподаватели, студенти, завършили, работодатели, представители на университета.
5. До 4 седмици след посещението се прави доклад на екипа, осъществил посещението на място, който се предоставя на кандидатстващата програма. Тя разполага с две седмици да направи коментари, бележки, допълнения.

⁴ <http://www.eapaa.org/index.php/accreditation/procedures>

6. До 2 седмици по-късно се изработва окончателния вариант на доклада, който се предоставя на Акредитационната комисия. Тя взема решение през м.септември.
7. В края на октомври оценката и решението на Акредитационната комисия се публикуват в сайта в списъка на акредитираните от ЕАРАА програми.

Интересен е наборът от критерии, спрямо които се оценяват кандидатстващите програми. Той е изготвен с ясното разбиране, че обучението по публична администрация *се различава съществено в отделните европейски страни*. Поради това акредитационната система е изградена около **мисията** на програмите, която от своя страна определя структурирането на учебното съдържание и управлението на конкретното обучение. Под внимание се вземат институционалната среда, историческите традиции, приоритетите на развитие на съответната страна. Процедурата по оценка и акредитация търси отговор на въпроса дали въпреки различната си мисия (основна цел) отделната програма се придържа към постигането на превъзходни резултати при обучението по публична администрация. Изследва се дали са налице общоприети на европейско ниво стандарти и дали има баланс между тях и уникалната мисия на програмата. Това разбиране получава своето признание, когато критериите на ЕАРАА се превръщат в съществена част от дискутираните в предходния сегмент Стандарти за превъзходство в обучението и тренинга по публична администрация.

Критериите за оценка са разделени в няколко групи:

1. **Мисия и политика** – мисия на институцията, мисия на програмата, политика по отношение на персонала.
2. **Учебно съдържание** – академично ниво, съответстващо на образователната степен; принадлежност към област Публична администрация; мулти-дисциплинарност и връзка с практиката (вкл. стажове); учебно съдържание, което съответства на мисията; логично изградено и последователно учебно съдържание; съответстващи на мисията дидактически материали.
3. **Система за управление на качеството** – оценка на качеството на учебните дисциплини и учебното съдържание, непрекъснато подобряване на качеството, осигуряване на качество, постоянни иновации, участие на работодатели, завършили и студенти.
4. **Академичен състав** – количество на преподавателите на основен трудов договор, качество на преподаването (дидактика, научно-изследователска работа, научни степени), международна дейност, пол, юрисдикция на програмата.
5. **Други** – прием на студенти (свързан с мисията, по пол и малцинства), оценяване на студентите спрямо целите и

дидактическите материали, поддържащи услуги и база (бюджет, библиотека, учебни зали, обслужващ персонал, офиси, информационни и комуникационни технологии), обслужване на студентите (записване, съветничество, тюторство), връзки с обществеността.

ЕАРАА предлага и най-общи насоки по отношение на **учебното съдържание** на програмите по публична администрация. Задължително е всички предвидени учебни дисциплини да отразяват интердисциплинарния характер на публичната администрация като академична област и да обхващат широкия спектър от знания, умения и мотивация, които трябва да имат подготвящите се за работа в публичния сектор. Мисията (основната цел) на конкретната учебна програма от своя страна предопределя конкретните компоненти на учебните планове. За постигането на високо качество на обучението, учебното съдържание по отделните дисциплини трябва да бъде синхронизирано, така че да става ясна връзката и надграждането в учебния план до постигането на целите на конкретната програма.

В обобщение на направения преглед на Стандартите за превъзходство в обучението и тренинга по публична администрация и системата от критерии на Европейската асоциация за акредитация по публична администрация могат да се изведат няколко специфични пункта.

На първо място, изключително силно се набляга на **самостоятелността** не просто на обучаващото звено, а и на *всяка отделна програма*. Необходимостта от наличие на собствен бюджет и предполагаемото измерване на постигнати финансови резултати са само една от трудните за преодоляване точки за българските катедри, предлагащи програми в областта на публичната администрация. За разлика от унифицирания подход, избран от Националната агенция за оценяване и акредитация, международната практика е да се търси какво е заявлението за уникални намерения на дадената програма – нейната мисия. Всички останали параметри се съизмерват спрямо това. Целите, учебното съдържание, ритъма на учебния процес, реализацията на завършилите – всичко това трябва ясно да показва, че акредитираната програма има ясна мисия, която е плод от сътрудничество с най-различни заинтересовани групи и че обучаващото звено прилага тази мисия във всеки аспект на дейността си. Бенчмаркингът се очаква само тогава, когато е приложим.

На второ място, близо до българската практика квалификационната характеристика да е неизменна част от учебната документация, при международната акредитация се оценява дали пакетът от учебно съдържание и начина на неговото поднасяне на студентите води директно

до създаването на *необходимия набор от компетенции*. Учебните планове трябва да предлагат логично и структурирано натрупване на опит, да предвиждат големи отрязъци от време за практически стажове, да „потапят“ студентите в проблемите на общността, в която те впоследствие ще се реализират. В тази връзка и от академичния състав се изисква доказване на доброволчески опит и различни форми на *служене на общността*.

Трето, по отношение на механизма на работа при международната акредитация прави впечатление придържането към *стриктен график* в рамките на календарната година. Предвид необходимостта акредитационната комисия да се срещне „на място“ с работодатели, завършили и текущо обучаващи се студенти и възможността това да стане в периоди на ваканции, сесии, или в рамките на натоварен график на представителните на контактни групи, годишният график е голямо облекчение при организирането на посещенията.

Четвърто и пряко свързано с предходния извод е наличието на различни *междинни акредитационни статутни*. Те са много по-адекватни в периодите при създаването и апробирането на нови бакалавърски или магистърски програми, особено ако те са продиктувани от конкретни потребности на практиката.

Като цяло, системата от използвани критерии не се отличава драстично. Както в българската, така и в европейската практика, тя е изградена съобразно основните задачи на висшите училища – обучение и повишаване на квалификацията на специалисти, развитие на науката и иновации.

В заключение ще бъде направен анализ на публично достъпните учебни планове за обучение по „Публична администрация“ спрямо международните стандарти и критерии за учебно съдържание.

4. Български програми по „Публична администрация“ и международните стандарти

Посочените в таблица 1 достъпни в интернет учебни планове за бакалавърско и магистърско обучение по публична администрация в България дават възможност за първична апробация по част от дискутираните в предходните параграфи критерии. Това са: (1) *натовареност на студентите по семестри*, (2) *връзка с практиката*, (3) *интердисциплинарност* и (4) *мисия на учебните програми*.

(1) В Стандартите за превъзходство се говори за *„последователност и структурираност“* на програмата – такова подреждане, което дава възможност на студентите да се справят с натоварването и сроковете на обучението. Този критерий може да бъде

проследен в структурирането на учебния план и по-точно – в разпределението на предвидените по семестри изпити и текущи оценки. Висшите училища приемат в своите правилници за учебната дейност вътрешни стандарти за допустимия брой изпити, полагани във всяка сесия, но обичайно те не превишават пет или шест.

Като цяло, в *бакалавърската степен* се наблюдава по-сериозно натоварване. Общият брой изучавани дисциплини варира двойно между 4 и 8 на семестър. Балансирането при предвидени повече учебни дисциплини става чрез комбинирането на изпити и текущи оценки. Комбинациите заемат широк периметър: от 5 изпита и 3 текущи оценки (във втори семестър по учебния план на Великотърновския университет), през преобладаващото 4 изпита и 1 или 2 текущи оценки, до изборния от Софийски университет вариант текущите оценки да са повече от полаганите през сесията изпити след втория семестър (така например в трети семестър има 2 изпита и 4 текущи оценявания, а в осми – само 7 текущи оценки). Добра тенденция, присъстваща във всички разглеждани учебни планове, е през последния семестър натоварването на студентите да е по-малко, за да имат време да подготвят дипломирането си. В Русенския университет и Технически университет – София обичайните 4 изпита на семестър спадат двойно в края на обучението, в Софийския университет в преддипломния семестър въобще няма изпити.

Магистърските планове по публична администрация обикновено са насочени към хора, които желаят да задълбочат знанията си (завършили бакалавърска степен по специалността или работещи). Натоварването е равномерно разпределено по семестри с полагани 4-5 изпита във всяка сесия. Често те се комбинират и с 1 текуща оценка. В тази група впечатление прави учебния план на Пловдивския университет, предвиждащ по 7 изпита и 1 текуща оценка за семестър на своите магистри. Намалването на ангажиментите в преддипломния семестър се запазва, като отново в Софийския университет студентите имат само един изпит и 4 текущи оценки в последния семестър на обучението си.

Като цяло по този критерий българското обучение се придържа към заложените от Стандартите за превъзходство и Европейската асоциация за акредитация по публична администрация параметри. С оглед дългогодишния опит по организирането на обучение в бакалавърска и магистърска степен, учебните планове следват относително стандартен ритъм на натоварване на студентите, предвиждайки и време за подготовка за дипломирането.

(2) *Връзката на обучението с практиката* е с доказано значение за задоволяване на нуждите на пазара на труда и за избягване на свръхпроизводството на кадри за дадена област. Структурираното натрупване на опит в хода на обучението се търси като един от основните

фактори при акредитирането на бакалавърски и магистърски учебни програми. С оглед на дистанцията между сферите на висшето образование и потребностите на административната практика в България, този въпрос е особено болезнен.

Сред анализиранияте 7 учебни плана в магистърска степен (към публично достъпните шест, авторът добавя и програмата на УНСС) само този на Технически университет – София предвижда 2 седмици специализираща практика в третия (последен) семестър. В бакалавърското ниво ситуацията е следната:

- Еднократен преддипломен стаж от 15 календарни дни (УНСС), 4 седмици (Русенски университет) или с неупомената продължителност (Стопанска академия – Свищов и Югозападен университет).
- Изтеглен в по-преден семестър стаж в централната или местна администрация (2 седмици през шести семестър на обучението в Софийския университет) и разпределена в седми и осми семестър учебна практика във Великотърновския университет.
- Единствено в Технически университет – София е предвидено постепенно натрупване на умения за прилагане на изученото във всяка година на обучението: 2 седмици учебна практика в първи курс, 3 седмици учебно-производствена практика във втори курс и 3 седмици специализираща практика в трети курс.

Разбира се, част от структурираното натрупване на опит може да се осъществи и чрез специфични дидактически форми на поднасяне на учебното съдържание (ролеви игри, казуси, дискусии), чрез включване на практически илюстративни примери в лекционните курсове, чрез предвиждане на тренинги (такъв по администриране и мениджмънт присъства в седми семестър на бакалавърската програма на Стопанска академия) и др. Но като цяло заложените в учебните планове практики и стажове са крайно недостатъчни. Затворена е и възможността хора от практиката, които нямат докторска степен или хабилитация, да преподават на бакалавърско ниво. По този начин срещите на студентите с реалния опит в администрацията са ограничени и отложени за етапа след завършване на обучението.

(3) Друг интересен аспект, който лесно може да бъде измерен само на база учебни планове, е **интердисциплинарността на обучението** по публична администрация. В българската система на висше образование той се проявява още на ниво основно звено, организиращо обучението. В таблица 2 може да се проследят факултетите, предлагащи програми по публична администрация.

Таблица 2. Ситуиране на програми по публична администрация

№	Университет	Факултет
1	Академия на МВР – София	Полиция
2	Бургаски свободен университет	Център по юридически науки
3	Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“	Стопански
4	Икономически университет – Варна	Управление
5	Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“	Юридически
6	Русенски университет „Ангел Кънчев“	Бизнес и мениджмънт
7	Софийски университет „Св. Климент Охридски“	Философски
8	Стопанска академия „Димитър Ценов“	Мениджмънт и маркетинг
9	Технически университет – Габрово	Стопански
10	Технически университет – София	Стопански
11	Университет за национално и световно стопанство	Управление и администрация
12	Югозападен университет „Неофит Рилски“	Правно-исторически

Както се вижда, единствено в УНСС специалността попада във факултет, чието наименование съвпада с професионалното направление 3.7. „Администрация и управление“. В останалите университети тя е преценена най-често като сродна с управлението (в 6 висши училища я предлагат стопански факултети) и юридическите науки (в 3 университета). Интересна е преценката на Софийския университет Философския факултет да развива обучението по публична администрация.

Наблюдаваното разпределение дава отражение и върху учебното съдържание на предлаганите бакалавърски и магистърски програми. В таблица 3 е отбелязано присъствието на учебни дисциплини от различни области на познанието, без да е правен опит за изчисляване на тяхната относителна тежест.

Таблица 3. Интердисциплинарност в учебни планове по публична администрация

Наличие на учебни дисциплини от области:	Икономика	Право	Политология	Социология	Философия	Информатика	Управление
Бакалавър							
ВТУ	√	√	√			√	√
Русенски университет	√	√	√	√		√	√
СУ	√	√	√	√	√	√	√

Стопанска академия	√	√	√	√		√	√
ТУ – София	√	√	√	√		√	√
УНСС	√	√	√	√		√	√
ЮЗУ	√	√	√	√		√	√
Магистър							
Академия на МВР	√	√	√	√			√
ВТУ		√	√				√
Пловдивски университет		√					
СУ		√	√			√	√
Стопанска академия					√		√
ТУ – София		√				√	√
УНСС		√	√			√	√

От таблицата могат да се направят няколко извода. На първо място ясно се очертава свиването на обхвата на включваните учебни дисциплини в магистърските програми. Предвид тяхната задача да надграждат получени от бакалавърското ниво познания, по-краткия срок на обучението и насочеността към хора от практиката, тази тенденция не е изненадваща. На второ място, управленските и юридически дисциплини са най-широко застъпени и на двете нива (разбира се, тук не са анализирани специализирани в областта на публичната администрация учебни предмети). На трето, таблицата ярко посочва пренебрегването на възможностите, които дават за подготовката на студентите философските дисциплини и особено етиката. В тази връзка ще бъде полезно да се обърнем отново към дискутираните международни изисквания към обучението по публична администрация.

Нито в Стандартите за превъзходство на ООН, нито в системата от критерии на ЕАРАА са посочени конкретни изисквания за присъствието на отделни учебни дисциплини, за тяхната принадлежност към бакалавърско или магистърско ниво, за тежестта им в учебния план и др. подобни. Въпреки това се отбелязва, че съществуват области на познанието, от които студентите трябва да познават основни концепции, теории, модели, методи, история в зависимост от набора от компетенции, които ще им бъдат необходими за успешна реализация в практиката.

Европейската асоциация посочва следните професионални направления и попадащи в тях учебни предмети: Икономика (в т.ч. Публични финанси), Право(в т.ч. Административно право), Политология (в т.ч. Политически анализ), Социология (в т.ч. Публичен мениджмънт), Методи на изследване, Информатика, Философия (в т.ч. Етика). **Стандартите за превъзходство** съдържат по-изчерпателен списък, като се набляга, че в зависимост от мисията на програмата, в нея трябва да попадат дисциплини от следните области:

- *Управление на публични организации*: Управление на човешките ресурси; Бюджетиране и финансов процес; Информационни технологии, приложение на нови технологии и политики; Административно и конституционно право; Ефективни комуникационни умения; Управленски концепции и мениджърско поведение; Отношение нестопански – частен сектор; Управление на грантове.
- *Усъвършенстване на процесите в публичния сектор*: Развитие на успешни организации; Управления на мрежи и партньорства; Производство и разпределение на публични стоки и услуги; Управление на проекти и договори; Разнообразие на работната сила; Мотивация и дизайн на организации от публичния сектор.
- *Лидерство в публичния сектор*: Креативно и иновативно решаване на проблеми; Лидерство на институционална трансформация; Превенция и предотвратяване на конфликти; Промоция на равенството при оказване на публични услуги; Справяне с бедността; Развитие на демократични институции; Етика в публичния сектор.
- *Приложение на качествени и количествени техники на анализ*: Институционална икономика; Публични политики и програми; Вземане на решения и решаване на проблеми; Стратегическо планиране.
- *Публични политики и организационна среда*: Политически и правни институции и процес; Икономически и социални институции и процес; Исторически и културен контекст; Управление на икономическото развитие; Културно многообразие.

Сред така изброените учебни дисциплини присъстват някои, които не са част от традицията по обучение по публична администрация в България. Това са предмети, свързани с мултиетническия състав на работещите и обслужваните от публичната администрация; въпросите за създаването и управлението на партньорства, мрежи и социален капитал; управлението на промяната. Особено в магистърските програми това широко разтворено ветрило от области не е характерно за българската практика.

(4) На последно място, но най-интересен и произтичащ от анализа по предишния избран критерий, идва въпросът дали в българското висше образование може да се говори за **основани на ясна мисия** бакалавърски или магистърски програми по публична администрация.

Изнесените в таблица 3 данни дават яснота по темата на **бакалавърско ниво**. Повечето големи висши училища у нас предлагат по-

скоро „генерични“ бакалавърски програми. Те включват множество учебни предмети, обхващат минимум 5 сродни с работата на публичната администрация области и не специализират подхода си. Изключение правят Великотърновския университет с акцент върху управленската тематика, Техническият университет в София с естественото широко присъствие на въпроси от областта на информационните технологии и системи и Югозападният университет с придадения изцяло юридически характер на обучението.

По-изразена специализация се наблюдава при **магистърските програми**. Три от тях дават възможност и без прочитане на заглавната страница на учебния план да се предположи с голяма доза на сигурност какъв тип университет предлага даденото обучение. На първо място такава е програмата на Академията на МВР с акцент върху работата на правозащитните институции, наказателното право, защитата на класифицирана информация и др. подобни. На второ трябва да бъде посочено отражението, което дава изборът на Пловдивския университет да възложи обучението по публична администрация на своя юридически факултет. В резултат от общо 23 включени в учебния план дисциплини 7 от задължителните и 6 от избираемите са с правна насоченост. На последно място в групата на учебни програми със специфична мисия е тази на Техническият университет – София, която специализира подготовката в проектирането на системи, електронното управление, информационното осигуряване и въобще – в използването на възможностите на информационните и комуникационни технологии.

Анализът по този критерий, който служи като отправна точка в Стандартите за превъзходство на ООН, подсказва че има огромно поле за работа по специализиране на програмите по публична администрация. В този процес всеки отделен университет може да използва собствената си експертиза и да стъпва на своите конкурентни предимства. В резултат ще бъде избегнато производството на взаимозаменяеми и трудно реализиращи се на пазара специалисти с бакалавърска или магистърска диплома по публична администрация.

В обобщение, съизмерването с различни международно признати критерии не може да бъде панацея. Националната акредитация винаги ще има първостепенно значение, тъй като е съобразена с традициите, особеностите на образователната система, работещите в нея финансови механизми, наличната нормативна уредба. Същевременно, въпреки всички опасности, които крие (размитото понятие „добри практики“, непознаването на местните специфики и др. подобни) международната акредитация ще даде възможност на българските висши училища да намерят реални точки, спрямо които да осъществяват бенчмаркинг. Успоредно с това, признаването на дадена програма на европейско или

световно ниво, отваря входа за чуждестранни студенти и подпомага академичния обмен. Поради това следващата предизвикателна задача за водещите университети у нас, които са получили висока оценка от Националната агенция по оценяване и акредитация, би трябвало да бъде акредитирането от Европейската асоциация за акредитация по публична администрация или друга подобна професионална институция.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вълков, Ал., Д. Горчилова (2011) *Стъпка напред: от образователни политики и стратегии към резултати*, Осма международна научно-практическа конференция "Преподаване, учене и качество във висшето образование 2011" - Висшето образование в България и стратегия "Европа 2020", Международно висше бизнес училище, Бояна, 17-18 юни 2011, стр. 115-131
2. Горчилова, Д., Ал. Вълков (2013) *Балансирана система от показатели във висшето образование: обща рамка*, сборник от Девета международна конференция 2012 "Предизвикателства пред съвременната икономика", Международно висше бизнес училище, Бояна, 22-23 юни 2012, издателство на МВБУ, стр. 1140-1156
3. Кацамунска, П. (2013) *Чуждият опит при изработването на критерии за обучение по публична администрация и професионална компетентност*, X-та Международна научна конференция "Съвременният модел на Европейския съюз и мястото на България в него", Международно висше бизнес училище, Ботевград
4. *Критериална система за програмна акредитация на професионални направления и специалности от регулираните професии*, НАОА, С., 2011
5. *Критерии за оценяване на проекти за откриване на професионални направления*, НАОА, С., 2012
6. Katsamunska, P. (2013) *Accreditation of Public Administration Programs in Bulgaria*, The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy, Special Issue: Education and Training: Preparing for the Future of the Public Sector in Europe; Volume VI, Number 2, Winter 2013/2014, NISPAcee Press, Bratislava, 137-146.

доц. д-р Деница Горчилова
катедра „Публична администрация“, УНСС
denitsa.gorchilova@unwe.bg
gorchilova@yahoo.com